

První filosofie jako téma a jako problém

O tzv. „první filosofii“ začal asi jako vůbec první mluvit Aristotelés ze Stageiry. (Narodil se -384, v r. -367 vstoupil do Platónovy Akademie, a zůstal tam až do Platónovy smrti -347-8, tedy asi 20 let. Pak vyučoval v Malé Asii a na Lesbu, stal se vychovatelem Alexandra, a teprve asi -335? – poté, co se jeho svěřenec sám stal panovníkem a když se A. sám vrátil do Athén, založil v Athebách vlastní školu, Lykeion.) To je velmi dávno, a my odtud vlastně ani nemůžeme začít, protože každý pokus o pochopení a tedy interpretaci Aristotelova pojetí musíme podniknout tak, že začneme nejen ve své době, ale také za pomoci či lépe prostřednictvím svého dnešního myšlení, vposledu tedy „sami sebou“: jsme to my, kteří chceme přistoupit k něčemu, co je už téměř tři tisíciletí minulostí. (To, že i dnes můžeme mít přímo před sebou Aristotelovy texty nejen v překladech, ale dokonce v původní řecké podobě, je sice velmi významné; vždyť tam, kde se nám texty starých myslitelů nedochovaly vůbec nebo jen ve zlomcích, velmi litujeme ztráty, která tím byla způsobena. Nicméně to na věci principiálně nic nemění, neboť před sebou máme jen potištěný papír, nikoli dávno uplynulé myšlenky.) Bez ohledu na to, jak to tedy Aristotelés sám chápal (a po něm velká řada dalších myslitelů atd.), je to aktuální otázka pro nás dnes: jaký má smysl (pokud nějaký) odlišovat „první filosofii“ (zatím předpokládejme „jednu“ první filosofii) od mnoha „druhých filosofii“? Je to vlastně něco víc než otázka, neboť tu nejde o to, kdo se táže (a otázka bez toho, kdo se táže, nemá žádnou skutečnost), nýbrž o „problém“. Rozdíl mezi otázkou a problémem budeme chápat tak, že otázku klade tážící se subjekt, zatímco problém se myslícímu subjektu sám staví do cesty, a to nejen jako překážka, která musí být odklizená (natož obcházena; ale pozor! nejde o žádnou „objektivní realitu“!), nýbrž jak výzva, na kterou je nezbytno odpovědět (odpovědi je také, když na výzvu vůbec není reagováno, když vůbec není zaregistrována; k tomu se ovšem vrátíme). Otázka, kterou nikdo nepoložil, je neskutečná, tj. nebyla uskutečněna; problém tu naproti tomu „je“, i když jej nikdo nevytvořil, ba ani nezaregistroval. Problém je zkrátka „skutečností“, byť nikoli jako něco uskutečněného, nýbrž jako něco, co k uskutečnění vede, vyzývá, ba co se někdy téměř vnucuje. A co je mimořádně důležité: tomu, co nastane, k čemu dojde, co bude provedeno a uskutečněno, ale co se třeba prosadí i pouhou setrvačností, nebude nikdy s to náležitě porozumět, neporozumíme-li zároveň oněm „skutečným“ problémům, který tu tehdy a na tom místě „byly“ a na něž došlo k „odpovědi“ či „reakci“ i tehdy, když je nikdo ani nezaznamenal. Problémy proto před sebou nemají jen lidé (lidské subjekty), ale i živočichové, rostliny, bakterie (vůbec protozoa), a kdo ví? Možná všechny subjekty v tomto světě, ať už jsou jakékoli úrovně.

(Písek, 130717-1.)